

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบของตัวแปรต่างๆอัน ได้แก่ รายได้ถาวร รายได้ชั่วครั้งคราว จำนวนสมาชิกในครอบครัวของพนักงาน ทรัพย์สินของพนักงาน ธนาคารที่พนักงานสังกัด เพศ ระดับการศึกษาของพนักงาน อายุของการทำงานของพนักงาน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

2.1.1 ทฤษฎีความต้องการถือเงินของจอห์น เมนาร์ด เคนส์ (The Keynesian Theory of Money Demand)

ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes นั้นในปี ค.ศ.1936 ได้อธิบายถึงความต้องการถือเงิน (Demand for Money)หรืออุปสงค์ของการถือเงินและอุปทานของเงิน (Supply for Money) ในระบบเศรษฐกิจนั้นมีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ย ด้านอุปสงค์ต่อการถือเงินนั้น เคนส์ให้แนวคิดว่าคุณคผลหรือหน่วยธุรกิจต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจจะถือเงินสดไว้เพื่อจุดประสงค์ 3 ประการ คือ

1. ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวัน (Transaction Demand for Money)

ประชาชนและหน่วยธุรกิจย่อมมีความจำเป็นต้องถือเงินเพื่อใช้จ่ายประจำวัน สำหรับผู้บริโภคนั้นการถือเงินประเภทนี้จะมามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรายได้ โดยที่รายได้จะเป็นตัวที่สมมุติให้เป็นเครื่องวัดปริมาณของรายจ่าย และระยะเวลาที่จะจ่ายเงินงวดใหม่เป็นสำคัญ ดังนั้นอุปสงค์ต่อการถือเงินเพื่อการใช้จ่ายประจำวันจะขึ้นอยู่กับรายได้ และมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก และยิ่งขึ้นกับอัตราดอกเบี้ยที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงลบอีกด้วย กล่าวคือ ถ้าประชาชนมีรายได้มากและระยะเวลาจ่ายเงินแต่ละงวดห่างกันมาก ปริมาณเงินที่ต้องถือไว้ใช้จ่ายประจำวัน เช่น ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าพักผ่อนและค่าอื่น ๆ ก็จะมาก ทั้งนี้เพราะเมื่อรายได้มากก็ย่อมจะต้องการหาซื้อสินค้าหรือบริการมากขึ้นด้วย ส่วนหน่วยธุรกิจก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกันคือ การจะถือเงินไว้ใช้จ่ายประจำวันมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับขนาดของหน่วยธุรกิจและปริมาณการซื้อขายประจำวันของหน่วยธุรกิจนั้นๆ เป็นสำคัญ

2. ความต้องการถือเงินเพื่อใช้ยามฉุกเฉิน (Precautionary Demand for Money)

นอกจากความต้องการถือเงินประเภทจับจ่ายใช้สอยแล้ว เคนส์เห็นว่าบุคคลยังมีความต้องการถือเงินในกรณีฉุกเฉิน เนื่องจากรายรับและรายจ่ายของคนเราไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันทั้งนี้ เพราะความไม่แน่นอนเกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายในอนาคตที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เช่น ในกรณีของบุคคลอาจจะต้องใช้จ่ายเพื่อรักษาพยาบาล เนื่องจากเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย จ่ายค่าซ่อมแซมต่างๆ หรือกรณีว่างงาน ส่วนในกรณีของธุรกิจอาจจะเกิดรายรับที่จะได้ไม่เป็นที่แน่นอนตามเป้าหมายเป็นต้น ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นบุคคล หรือธุรกิจก็มีความจำเป็นในการถือเงินเพื่อใช้ยามฉุกเฉินเช่นเดียวกัน ความต้องการถือเงินเพื่อใช้ยามฉุกเฉินนี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้ และมีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยในทิศทางตรงกันข้าม ถ้าหากอัตราดอกเบี้ยสูงถึงระดับหนึ่ง ความต้องการถือเงินไว้ใช้ยามฉุกเฉินจะลดลง

3. ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร (Speculative Demand for Money)

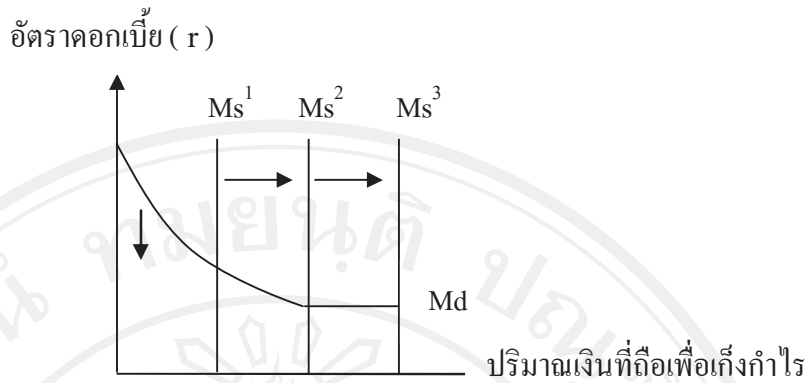
การถือเงินประเภทนี้ของบุคคลหรือหน่วยธุรกิจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบันและการคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงระดับอัตราดอกเบี้ยในอนาคต กล่าวคือถ้าปัจจุบัน อัตราดอกเบี้ยมีระดับต่ำ ประชาชนจะลงทุนซื้อหลักทรัพย์ไว้เป็นจำนวนมาก โดยคาดว่าระดับอัตราดอกเบี้ยจะสูงในอนาคต แล้วขายหลักทรัพย์ก่อนที่ราคาหลักทรัพย์จะลดลง คือถือเงินเพื่อเก็งกำไรไว้มาก ในทางกลับกัน ถ้าระดับอัตราดอกเบี้ยสูง ผลตอบแทนหรือราคาหลักทรัพย์จะมีค่าต่ำ ประชาชนจึงลงทุนซื้อหลักทรัพย์จำนวนน้อยหรือถือเงินสดเพื่อเก็งกำไรไว้น้อย โดยรอให้ระดับอัตราดอกเบี้ยลดลงจึงจะซื้อหลักทรัพย์มากขึ้นก่อนที่ราคาหลักทรัพย์จะสูงขึ้น

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า อุปสงค์ต่อการถือเงินทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจนั้น ประกอบด้วย อุปสงค์ต่อการถือเงินไว้ใช้จ่ายประจำวัน อุปสงค์ต่อการถือเงินไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉิน และอุปสงค์ต่อการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรในการซื้อขายหลักทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง สำหรับอุปสงค์ต่อการถือเงินในสองประเภทแรกนี้จะขึ้นอยู่กับรายได้เป็นสำคัญ ซึ่งในระยะสั้นเราถือว่าระดับรายได้ของประชากรคงที่ ดังนั้นอุปสงค์ต่อการถือเงินในสองประเภทแรกจึงมีระดับคงที่ตามไปด้วย ส่วนอุปสงค์ต่อการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไร จะมีความสัมพันธ์กับระดับอัตราดอกเบี้ยในเชิงผกผัน ลักษณะเช่นนี้เส้นอุปสงค์ต่อการถือเงินทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจจึงมีลักษณะเป็นไปตามอุปสงค์ต่อการถือเงินไว้เพื่อเก็งกำไรคือ มีลักษณะลาดลงจากทางซ้ายมือไปทางขวามือ ดังรูปที่ 2.1

$$M_d = I(r)$$

M_d = คือความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร

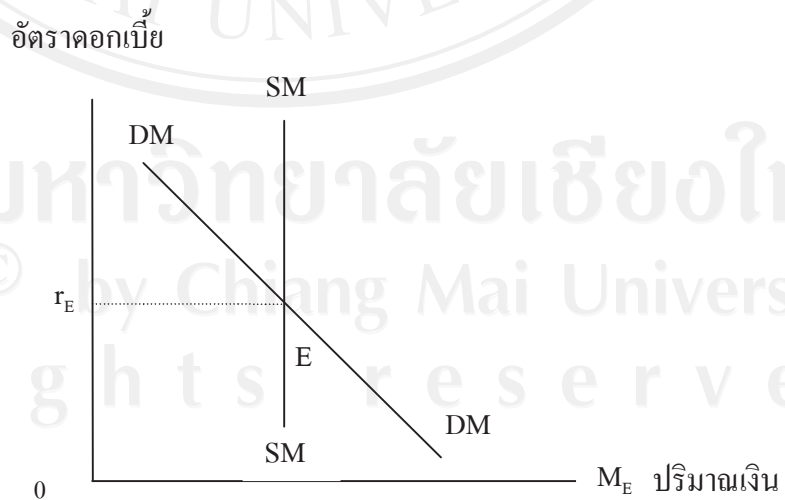
r = คืออัตราดอกเบี้ยในตลาด

รูปที่ 2.1 ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร

ส่วนอุปทานของเงินในระบบเศรษฐกิจ หมายถึง ปริมาณเงินทั้งหมดที่กำลังใช้หมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งได้แก่ เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และเงินฝากกระแสรายวันของระบบธนาคารพาณิชย์ที่ผู้ฝากสามารถสั่งจ่ายเช็คได้จะมีปริมาณมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเงินของรัฐบาลเป็นสำคัญ โดยมีได้ขึ้นอยู่กับระดับอัตราดอกเบี้ยแต่อย่างใดและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเวลาสั้นแล้ว ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจจะมีอยู่ในจำนวนคงที่

เมื่อระดับอัตราดอกเบี้ยคุณภาพถูกกำหนดขึ้นจากอุปสงค์ต่อการถือเงินและอุปทานของเงินที่กำลังหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากอุปทานของเงินมักไม่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในระยะเวลาสั้น ดังนั้น ระดับอัตราดอกเบี้ยจึงเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์ต่อการถือเงินเป็นสำคัญซึ่งสามารถแสดงได้ดังรูปที่ 2 นี้

รูปที่ 2.2 แสดงอัตราดอกเบี้ยคุณภาพโดยทฤษฎีความพึงพอใจหลักทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง

จากรูปที่ 2.2 ให้แกนตั้งแทนระดับอัตราดอกเบี้ย และแกนนอนแทนปริมาณเงิน จุด E คือ จุดดุลยภาพที่เกิดจากอุปสงค์ของการถือเงิน (DM) ตัดกับเส้นอุปทานของเงิน (SM) ทำให้เกิดระดับอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพเท่ากับ $0r_E$ และปริมาณเงินดุลยภาพเท่ากับ OM_E ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า อัตราดอกเบี้ยคือ ราคาของเงินทุนหรือราคาของเงินในฐานะที่เป็นปัจจัยผลิตอย่างหนึ่ง อัตราดอกเบี้ยนับว่ามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมาก ทั้งนี้เพราะอัตราดอกเบี้ยเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการออมและเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการลงทุน ทำให้ระบบเศรษฐกิจเกิดความเจริญเติบโต

2.1.2 ทฤษฎีปริมาณเงินในรูปแบบการถือเงินสด

ตามแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ สำนักเคมบริดจ์ ในทฤษฎีปริมาณเงินในรูปแบบการถือเงินสด (the cash-balance approach) นั้น ความต้องการถือเงินสดจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับอัตราดอกเบี้ยซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออัตราการออม กล่าวคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำ การออมก็จะลดลง ประชาชนยินดีจะถือเงินสด โดยปราศจากเสียซึ่งดอกเบี้ยผลตอบแทนนั้น เพราะเงินมีอรรถประโยชน์ในตัวของมันเอง เนื่องจากเงินนั้นทำให้คนมีอำนาจที่จะจับจ่ายใช้สอยได้ทันที เงินจึงให้บริการความสะดวกแก่ผู้ถือ ยิ่งกว่านั้นการเป็นเจ้าของเงินยังสามารถซื้อของได้ในเงื่อนไขที่ได้เปรียบและยังทำให้สามารถเตรียมพร้อมกับเหตุการณ์ในอนาคตที่ไม่แน่นอนอีกด้วย นอกจากนี้ความต้องการถือเงินยังขึ้นกับความมั่งคั่ง (มูลค่าทรัพย์สิน) รายได้ ค่าเสียโอกาส ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ดังเช่น อุปนิสัยของบุคคล ระบบการจ่ายเงินสดเชยกของสังคมและความหนาแน่นของประชากร เป็นต้น ซึ่งสามารถแสดงฟังก์ชันของความต้องการถือเงินได้ดังนี้

$$M_d = f(W, PY, i, r_k, r_c, U, X)$$

โดย	M_d	หมายถึง	ความต้องการถือเงินสด
	W	หมายถึง	ความมั่งคั่ง (มูลค่าทรัพย์สิน)
	PY	หมายถึง	รายได้ที่เป็นเงิน
	i	หมายถึง	อัตราดอกเบี้ย
	r_k	หมายถึง	ผลตอบแทนจากเครื่องมือประเภททุน
	r_c	หมายถึง	ผลตอบแทนของสินค้าอุปโภคบริโภคคงทนถาวร
	U	หมายถึง	อรรถประโยชน์ของเงิน
	X	หมายถึง	ปัจจัยอื่นๆ

ความต้องการถือเงิน(M_d) มีความสัมพันธ์กับ W และ PY ในเชิงบวก และมีความสัมพันธ์กับ i, r_k, r_c ในเชิงลบ ดังนั้นความต้องการปริมาณเงินส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับขนาด โดยเปรียบเทียบของทรัพย์สินที่ไม่ใช่เงิน นั่นคือ ถ้าหากว่าปริมาณเงินเปลี่ยนแปลงไประดับของราคาสินค้าจะเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าหรือน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงินก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลตอบแทนของสินทรัพย์ที่มีเงินเป็นสำคัญ

2.1.3 ทฤษฎีการบริโภค

การบริโภคและการออม

ในการบริโภคของบุคคลประกอบไปด้วยปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดหลายประการ ได้แก่ รายได้ รสนิยม สินทรัพย์ที่มีอยู่ ราคาสินค้า การคาดคะเนในอนาคต เป็นต้น ซึ่งฟังก์ชันการบริโภคเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและรายได้หลังหักภาษี หรือเรียกว่า รายได้สุทธิ สามารถแสดงเป็นสมการทางคณิตศาสตร์ ได้ดังนี้ ฟังก์ชันการบริโภค $C = f(Y_d, A_1, A_2, A_3 \dots)$

$$\text{ฟังก์ชันการบริโภค } C = f(Y_d, A_1, A_2, A_3 \dots)$$

C คือ รายจ่ายเพื่อการบริโภค

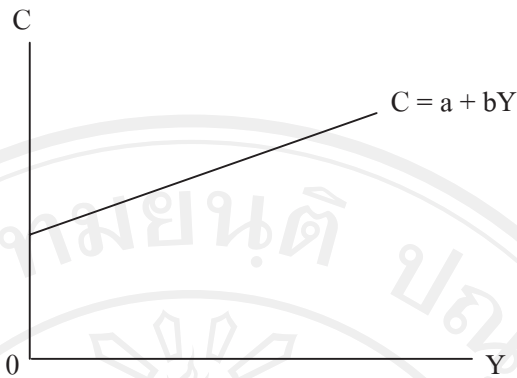
Y_d คือ รายได้พึงใช้จ่าย

A_1 คือ สินทรัพย์ของผู้บริโภค

A_2 คือ สินค้าน่าลงทุนของผู้บริโภค

A_3 คือ การคาดการณ์ของผู้บริโภค ฯลฯ

Keynes ระบุว่ารายได้สุทธิเป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่สุดในรายจ่ายเพื่อการบริโภคและการออม ซึ่งเป็นรายได้หลังจากหักภาษีแล้ว สามารถนำมาใช้จ่ายใช้สอยได้จริง ดังนั้นรายได้สุทธิจึงเป็นตัวกำหนดโดยตรง (direct determinant) ของการบริโภคและการออม ส่วนปัจจัยอื่นถือว่าเป็นปัจจัยโดยอ้อมจะได้ฟังก์ชันการบริโภค $C = f(Y_d)$ นั่นคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น การบริโภคจะเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย และแม้ว่าระดับรายได้เท่ากับศูนย์ก็ยังคงต้องมีการบริโภคอยู่ในระดับหนึ่ง สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับรายได้ในรูปสมการเส้นตรง ดังนี้

รูปที่ 2.3 สมมติฐานรายได้สมบูรณ์และฟังก์ชันการบริโภค

$$C = f(y) \text{ ในรูปสมการเส้นตรงคือ}$$

$$C = a + bY ; a > 0 ; 0 < b < 1$$

โดยที่ C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

a คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคขณะที่ยังไม่มีรายได้ (autonomous consumption expenditure: แม้ว่าบุคคลจะยังไม่มีรายได้ ($Y=0$) แต่เพื่อความอยู่รอดก็ยังคงต้องกินต้องใช้)

b คือ ค่าความชันของสมการหรือความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายนั้นก็คือ MPC
MPC คือ การบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปต่อรายได้ที่เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ($\Delta C / \Delta Y$)

นอกจากบุคคลจะนำรายได้หลังหักภาษีไปใช้ในการบริโภคแล้ว รายได้ส่วนที่เหลือจะถูกนำไปเก็บออมไว้ เขียนเป็นความสัมพันธ์ได้ว่า

$$Y_d = C + S$$

โดยที่ C = การบริโภค

S = การออม

$$\text{ดังนั้น } S = Y_d - C$$

ในกรณีที่เศรษฐกิจมีเพียง 2 ภาค คือ ภาคธุรกิจและภาคครัวเรือน รายได้สุทธิเท่ากับรายได้ประชาชาติ และตัดสินใจนำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ย่อมหมายถึงการตัดสินใจว่าจะเก็บออมในจำนวนที่เหลือจากการบริโภค ฟังก์ชันการออมจึงสามารถหาได้จากฟังก์ชันการบริโภคนั้นคือ

$$Y_d = C + S$$

ฟังก์ชันการออม $S = f(Y_d)$

สมการการออม $S = Y_d - C$

$$S = Y_d - (C_a + bY_d)$$

$$S = (1-b)Y_d - C_a$$

โดยที่ $-Ca$ = ปริมาณการออมของบุคคลเมื่อระดับรายได้ที่สามารถนำไปใช้สอยได้เท่ากับศูนย์
 $1-b$ = ค่าความโน้มเอียงในการออมหน่วยสุดท้าย หรือ MPS

หมายความว่า ระดับการออมย่อมแปรผันตรงกับรายได้พึงใช้จ่าย ซึ่งนั่นหมายถึงถ้ารายได้สุทธิมาก จะมีระดับการออมมาก และถ้ารายได้สุทธิน้อย ก็จะมีระดับการออมที่น้อยลงไปตามลำดับ ดังนั้น ระดับการออมย่อมมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับรายได้สุทธิตามแนวคิดของเคนส์ที่ได้สันนิษฐานไว้ว่า การบริโภคส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับรายได้ การบริโภคจะเพิ่มขึ้นในขณะที่รายได้เพิ่มขึ้น แต่การบริโภคจะเพิ่มขึ้นในปริมาณที่น้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น เคนส์จึงสมมติให้ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภค (Marginal Propensity to Consume : MPC) มีค่ามากกว่าศูนย์แต่น้อยกว่าหนึ่ง

ทฤษฎีการบริโภคสามารถแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

ก. ทฤษฎีการบริโภคตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ของคนส์ (Keynesian Absolute Income Hypothesis)

ทฤษฎีของ John Maynard Keynes ได้อธิบายว่าเมื่อบุคคลมีระดับรายได้เพิ่มขึ้น บุคคลจะมีการบริโภคที่สูงขึ้นแต่สัดส่วนการบริโภคที่เพิ่มขึ้นนั้นจะน้อยกว่าสัดส่วนของรายได้ที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นเมื่อระดับรายได้ของบุคคลสูงขึ้น บุคคลจะบริโภคในสัดส่วนที่มีต่อรายได้ลดลงหรือค่า APC ลดลง นั่นหมายถึงสัดส่วนการออมที่มีต่อรายได้หรือค่า APS เพิ่มขึ้น นั่นคือเมื่อระดับรายได้สูงขึ้น บุคคลจะมีแนวโน้มการออมมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าระดับรายได้ต่ำลง บุคคลจะบริโภคในสัดส่วนที่มีต่อรายได้สูงขึ้นหรือค่า APC สูงขึ้น นั่นคือบุคคลมีแนวโน้มที่จะออมน้อยลงเมื่อมีระดับรายได้ต่ำลง เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ ณ ระดับรายได้ที่ต่ำนั้น การบริโภคปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตัวเอง และครอบครัวย่อมมีความสำคัญและจำเป็นมากกว่าการออม นั่นคือ บุคคลจะมีการออมมากขึ้นก็ต่อเมื่อตนเองและครอบครัวมีปัจจัยพื้นฐานอย่างเพียงพอแล้วจากการที่เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นสัดส่วนของการออมต่อรายได้สูงขึ้น เพราะรายได้สุทธิส่วนหนึ่งถูกนำไปบริโภค และอีกส่วนหนึ่งนำไปออม ดังนั้นจะได้สมการดังนี้

$$C + S = Y$$

$$(C/Y) + (S/Y) = (Y/Y)$$

$$APC + APS = 1$$

ข. ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Theory of Consumption)

ทฤษฎีนี้เขียนโดย Jame S. Duesenbery (อ้างถึงในกัญญา กุณทีกาญจน์, 2545:100-102) ซึ่งได้พัฒนาทฤษฎีการบริโภคว่าไม่ได้มีความสัมพันธ์เฉพาะกับระดับรายได้สมบูรณ์เท่านั้น แต่จะมีความสัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในสังคมด้วย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคและการออมในปัจจุบันที่สำคัญคือ รายได้เปรียบเทียบ โดยมีสมมติฐานรายได้เปรียบเทียบ 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ผู้บริโภคสนใจรายได้ของตนเองเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในสังคมหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยจะพยายามรักษามาตรฐานการครองชีพของตนเองให้ใกล้เคียงกับมาตรฐานเกณฑ์เฉลี่ย ของสังคมหรือเพื่อนบ้าน แสดงว่าผู้บริโภคแต่ละคนในสังคมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ขณะที่รายได้ต่ำก็จะมีแนวโน้มที่จะบริโภคสูงขึ้น นั่นคือการออมลดลง และในกรณีรายได้ของผู้บริโภคเชิงเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยที่สูงกว่า ผู้บริโภคก็จะใช้จ่ายในการบริโภคค่อนข้างต่ำเพราะต้องการรักษาระดับการบริโภคให้ใกล้เคียงกับเพื่อนบ้านในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสมการการบริโภคระยะสั้น

ลักษณะที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคในปัจจุบันที่สำคัญ คือ ระดับการบริโภคที่เคยชินในอดีต โดยผู้บริโภคพยายามรักษามาตรฐานการครองชีพของตนเองให้สูงขึ้นเท่าที่เคยมีในช่วงที่ผ่านมา คือ การลดระดับการออมจะง่ายกว่าการลดระดับการบริโภคที่เคยชินมานาน นั่นแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มรายได้ต่ำแต่การบริโภคสูงขึ้นซึ่งจะสอดคล้องกับสมการการบริโภคในระยะสั้น คือ $C = a + bY$

เนื่องจากในระยะสั้นลักษณะการกระจายรายได้ของสังคมค่อนข้างแปรปรวน คือ มีการเคลื่อนย้ายรายได้ค่อนข้างสูง แต่ในระยะยาวจะไม่มีเปลี่ยนแปลงโดยการปรับตัวของการบริโภคในระยะสั้นและระยะยาวจะมีความสัมพันธ์แบบพินเฟือง คือ เมื่อระดับรายได้ของบุคคลลดลงการบริโภคก็จะลดลงในสัดส่วนที่น้อยกว่ารายได้ที่ลดลง แสดงว่าการบริโภคลดลงน้อยกว่าเกณฑ์ที่ควรจะเป็นในขณะเดียวกันในระยะยาวเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น การบริโภคจะเป็นสัดส่วนเดียวกับรายได้ที่เพิ่มขึ้นสมการการบริโภคระยะยาว คือ $C = bY$

ค. ทฤษฎีการบริโภคตามสมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis)

Milton Friedman ได้พัฒนาหลักการสมมติฐานรายได้ถาวรขึ้นในปี ค.ศ. 1957 มีสาระสำคัญ คือ ผู้บริโภคจะวางแผนการบริโภคในช่วงเวลาใดนอกจากจะขึ้นอยู่กับรายได้ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นแล้ว ยังขึ้นอยู่กับรายได้ในอนาคตที่ผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับในอนาคตอีกด้วย โดยมีสมมติฐานสำคัญ 3 ข้อ ดังนี้

(1) รายได้และการบริโภคที่เกิดขึ้นจริงในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง จะแบ่งออกเป็น

1.1 รายได้ถาวร (permanent income) หมายถึง รายได้ประจำรวมทั้งรายได้ที่มาจากผลตอบแทนของสินทรัพย์ รายได้ส่วนนี้สามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค รักษาความมั่นคง มั่งคั่งไว้ โดยไม่กระทบถึงทรัพย์สินที่สะสมไว้ ฟรีดแมนได้หมายถึงมูลค่าปัจจุบันของกระแส รายได้ในอนาคตเนื่องจากรายได้ถาวรบางส่วนมีพื้นฐานอยู่บนรายได้ในอนาคต นั่นคือ

$$Y_p = rPV$$

โดย r คือ อัตราผลตอบแทน

PV คือ มูลค่าปัจจุบันของกระแสรายได้หรือความมั่งคั่งซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยที่จะ ได้รับเป็นระยะยาว

1.2 รายได้ชั่วคราว (transitory income) หมายถึง รายได้ที่เกิดขึ้นโดยมิได้คาดหมายหรือ เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว จะไม่มีผลต่อรายได้ถาวรและการบริโภคถาวรและการบริโภคชั่วคราว ฟรีดแมนเชื่อว่าการบริโภคที่แท้จริงของครัวเรือนแบ่งออกเป็นการบริโภคถาวร ถูกกำหนดโดย รายได้ถาวร และการบริโภคระยะสั้น คือ การบริโภคที่มีได้คาดหมายมาก่อน

(2) การบริโภคถาวรมีสัดส่วนคงที่ (k) เมื่อเทียบกับรายได้ถาวร โดยขึ้นอยู่กับ อัตรา ดอกเบี้ย รสนิยมและปัจจัยอื่นๆ

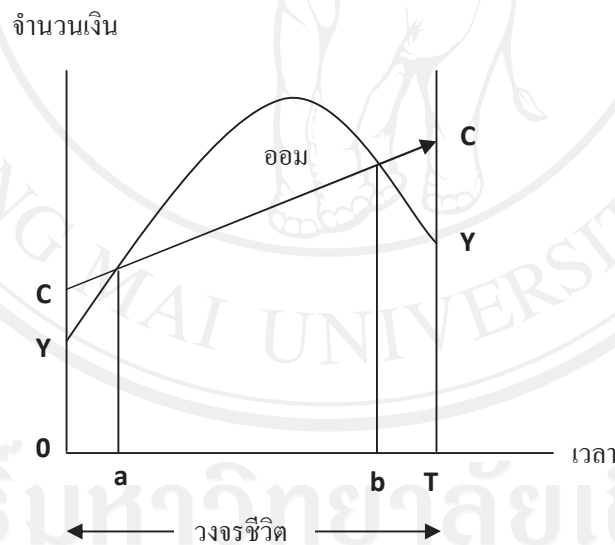
(3) รายได้ชั่วคราวไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ถาวร การบริโภคชั่วคราวไม่มีความสัมพันธ์ กับการบริโภคถาวร อีกทั้งไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ชั่วคราว

สรุปได้ว่า ฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นตามสมมติฐานรายได้ถาวรนั้น เป็นความสัมพันธ์ ระหว่างการบริโภคที่เกิดขึ้นจริงและรายได้ที่เกิดขึ้นจริง ส่วนฟังก์ชันการบริโภคระยะยาวเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคถาวร และรายได้ถาวร

ง. ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ตลอดวงจรชีวิต (Life Cycle Hypothesis Theory of Consumption)

ตามแนวคิดของ Albert Ando และ Franco Modigliani ในทฤษฎีการบริโภคตลอดช่วง อายุขัย (the life cycle hypothesis) นั้น (กัญญา กุณทีกาญจน์, 2542) การตัดสินใจในการบริโภค ของบุคคลก่อนข้างมีเสถียรภาพตลอดวงจรชีวิต เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่คาดว่าจะได้รับตลอด ชีวิตเพราะเชื่อว่า การบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายได้ในขณะนั้นเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับ การคาดคะเนรายได้ตลอดอายุขัยทั้งหมด คือตั้งแต่อดีต ปัจจุบันและอนาคต ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ บุคคลมักจะเก็บออมเงินไว้ขณะที่ทำงานเพื่อให้ได้เงินออมเพียงพอต่อแผนการบริโภคซึ่งวางไว้

สำหรับตอนเกษียณอายุ เมื่อบุคคลวางแผนจะบริโภคในระดับที่คงตัวตลอดช่วงอายุและรายได้ต่อปี ก็มักจะคงตัวในช่วงที่มีงานทำ ดังนั้น เปรอร์เซนต์ของการออมรายได้ต่อปีของบุคคลซึ่งสูงขึ้นในแต่ละปีก่อนข้างคงที่ก่อนที่จะเกษียณอายุ จึงทำให้การออมต่ำในช่วงปีแรก ๆ ที่เริ่มทำงานและการออมจะสูงขึ้นในปีหลัง ๆ กล่าวคือ คนงานใหม่ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานซึ่งคาดว่ารายได้ของตนจะสูงขึ้นตลอดเวลานั้น มักจะมีความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ย (APC: average propensity to consume) มีค่ามากกว่า 1 ในขณะที่ความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ย (APC) ของผู้ที่ใกล้เกษียณอายุจะมีค่าน้อยกว่า 1 ซึ่งพฤติกรรมที่อธิบายมานี้สอดคล้องกับการศึกษาแบบภาคตัดขวาง ที่พบว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำจะมีแนวโน้มที่จะไม่ออมแต่ในทางกลับกันสำหรับบุคคลที่มีรายได้สูงจะมีแนวโน้มที่จะออม ดังนั้นจึงคาดว่าความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ย (APC) จะคงตัวตลอดเวลา ถ้ากำลังแรงงานประกอบไปด้วยสัดส่วนคนวัยหนุ่มสาววัยกลางคนและวัยชราเท่าๆกัน ซึ่งจะสอดคล้องกับการศึกษาแบบอนุกรมเวลา และปัจจัยที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคภายใต้สมมติฐานนี้ คือ ดอกเบี้ยที่ได้รับจากสินทรัพย์ทางการเงิน รายได้จากทรัพย์สินที่เป็นมรดก อายุเมื่อเกษียณและจำนวนปีของการเกษียณอายุที่คาดไว้ ดังแสดงรูปที่ 2.4

รูปที่ 2.4 แสดงการบริโภคตามทฤษฎีการบริโภคตลอดช่วงอายุขัย

- a หมายถึงจุดเริ่มต้นทำงาน
- T หมายถึงระยะเวลาหรือช่วงเวลาที่บุคคลเกษียณอายุ
- Y หมายถึงรายได้
- C หมายถึงการบริโภค

จากรูปแสดงที่ 2.4 แสดงให้เห็นแบบแผนของรายได้และการบริโภค โดยสมมติให้วงจรชีวิตของคนคือ OT ในระยะเริ่มต้นของชีวิต (O-a) เป็นการทำงานที่มีประสบการณ์น้อย รายได้จะต่ำกว่าการบริโภค จึงมีการกู้ยืมเงินมาเพื่อการบริโภค ในระยะ (a-b) จะเริ่มมีการออมเพื่อนำเงินไปใช้หนี้ที่ก่อขึ้นในช่วงต้นของชีวิต และอดออมไว้ใช้เมื่อตอนปลายของชีวิตด้วย ในช่วงท้ายชีวิต (b-T) ประสิทธิภาพในการทำงานจะต่ำ รายได้ก็จะต่ำกว่าการบริโภคเช่นกัน (เส้น YY) ส่วนการบริโภคนั้นยังอยู่ในระดับสูง ผู้บริโภคจะพยายามรักษาระดับการบริโภคที่ค่อนข้างคงที่หรือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย (เส้น CC) และช่วงนี้บุคคลจะนำเงินออมที่สะสมไว้มาใช้จ่ายในระยะหลังการเกษียณอายุจนถึงชีวิตลง

การออมกับกระแสรายได้และรายจ่าย

การออม คือ การออมทรัพย์ การออมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริงและการบริโภคของครัวเรือนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่ว่าหลังจากที่ครัวเรือนได้รับรายได้มาแล้ว เมื่อนำไปหักภาษีออก รายได้ดังกล่าวถือเป็นรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริง ครัวเรือนจะจัดสรรรายได้ส่วนนี้ไปใช้เพื่อการบริโภค ส่วนที่เหลือจึงค่อยเก็บไว้เป็นเงินสะสม การออมเงินส่วนที่เหลือนี้เรียกว่า การออมทรัพย์ การออมเปรียบเสมือนเป็นส่วนรั่วของวงจรการหมุนเวียนของกระแสรายได้ ซึ่งเป็นผลให้กระแสรายได้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งมีค่าไม่เท่ากับกระแสรายจ่ายในช่วงเวลานั้น สามารถเขียนสมการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง ค่าใช้จ่าย และปริมาณการออมได้ดังนี้

$$Y = C + S \quad (1)$$

Y คือ รายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง

C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

S คือ ปริมาณการออม

ตัววัดค่าพฤติกรรมการออม

ตัววัดค่าพฤติกรรมการออมที่นิยมใช้กัน คือ APS (average propensity to save: ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม) เป็นค่าที่แสดงให้เห็นว่า รายได้ 1 หน่วย ครัวเรือนจะทำการออมเก็บไว้เท่าไร บ่งชี้ให้ทราบถึงพฤติกรรมในการจัดสรรรายได้ไปในการออมของครัวเรือน และ MPS (marginal propensity to save: ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม) เป็นค่าที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ปริมาณการออมจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร บ่งชี้ให้ทราบถึงผลของการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ที่กระทบต่อพฤติกรรมการออมว่ามีมากน้อยเพียงใด ทั้งค่า APS และ MPS สามารถหาได้โดย

$$APS = S / Y \quad (2)$$

$$MPS = \Delta S / \Delta Y \quad (3)$$

ความสัมพันธ์ระหว่างความโน้มเอียงในการบริโภคและการออม

นักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปจะกล่าวถึงการออมและการบริโภคควบคู่กันไปเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากต่างก็เป็นส่วนหนึ่งที่แยกออกมาจากรายได้ของครัวเรือนที่สามารถใช้จ่ายใช้สอยได้จริง ถ้าปริมาณการออมรวมกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมีค่าเท่ากับรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้จริงพอดี ตามสมการ (1) เมื่อทำการย้ายข้างสมการ จะได้ว่า

$$\begin{aligned} C + S &= Y \\ (C/Y) + (S/Y) &= (Y/Y) \\ APC + APS &= 1 \end{aligned} \quad (4)$$

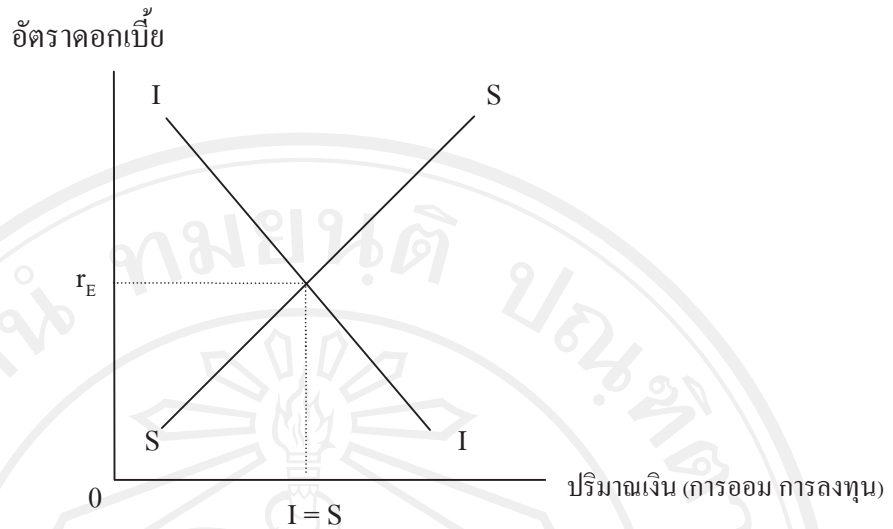
$$\text{และ } (\Delta C / \Delta Y) + (\Delta S / \Delta Y) = (\Delta Y / \Delta Y)$$

$$MPC + MPS = 1 \quad (5)$$

โดยค่า APC และ MPC คือ ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (average propensity to consume) และความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (marginal propensity to consume) ตามลำดับ ซึ่งในความหมายก็คล้ายกับ APS และ MPS ต่างกันเพียงแต่มองในแง่ของการบริโภคมากกว่าการออม

2.1.4 ทฤษฎีการออมและการลงทุน

ตามแนวความคิดของทฤษฎีการออมและการลงทุนของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกนั้น (กัญญา กุณทิกาญจน์, 2542) เงินทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (medium of exchange) เท่านั้น แสดงว่าไม่มีการออม (saving) ใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะเงินถูกนำไปใช้จ่ายหมดแต่ถ้าเกิดการออมเกิดขึ้นแสดงว่าเงินทำหน้าที่เพิ่มขึ้น คือ ทำหน้าที่เป็น “แหล่งสะสมมูลค่า” และยิ่งเชื่อว่า ระบบเศรษฐกิจจะมีการจ้างงานเต็มที่เกิดขึ้นได้ แต่มีข้อแม้ว่าเงินออมทุกบาทนั้นจะต้องถูกนำไปใช้จ่ายในรูปแบบของการลงทุนทั้งหมด นั่นแสดงว่า ดิมานด์มวลรวมยังคงเท่ากับซัพพลายมวลรวมอยู่ การจ้างงานเต็มที่ยังเกิดขึ้นเพราะดิมานด์มวลรวมที่ลดลงโดยการออม ก็จะถูกชดเชยโดยการลงทุนที่เพิ่มขึ้นในจำนวนเดียวกัน และปัจจัยที่ทำให้กลไกของการออมเท่ากับการลงทุนคือ อัตราดอกเบี้ย ซึ่งสามารถแสดงโดยรูปที่ 2.5

รูปที่ 2.5 แสดงอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพในตลาดเงินทุน

จากรูปที่ 2.5 ให้แกนตั้งแทนระดับอัตราดอกเบี้ย แกนนอนแทนปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ เส้น SS คือ เส้นแสดงปริมาณการออมทรัพย์และเส้น II คือ เส้นแสดงปริมาณการลงทุนของประชาชน r_E คือ ระดับอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพที่เกิดขึ้นจากปริมาณการออมเท่ากับปริมาณการลงทุนพอดี ณ จุด E

นอกจากนี้ตามทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกมองว่า การออมขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย โดยจะมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก คือ ปริมาณเงินออมจะผันแปรตามระดับอัตราดอกเบี้ย กล่าวคือถ้าระดับอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นบุคคลหรือผู้บริโภคก็จะยินดีหรือพอใจที่จะออมเพิ่มขึ้นโดยการลดการบริโภคลง ทั้งนี้เพื่อต้องการได้รับดอกเบี้ยซึ่งเป็นผลตอบแทนของการออมที่สูงขึ้น ดังนั้น ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงก็จะทำให้เกิดความต้องการออมมากขึ้นและทำให้เงินออมเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถเขียนรูปของฟังก์ชันการออมได้ดังนี้

$$S = f(r) \quad (6)$$

S คือ ปริมาณเงินออมทั้งหมด (saving)

r คือ ระดับอัตราดอกเบี้ย (rate of interest)

ส่วนการลงทุนนั้นขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยเช่นกัน แต่จะแปรผันในทางตรงกันข้าม นั่นคือปริมาณการลงทุนจะผกผันกับอัตราดอกเบี้ย กล่าวคือ ถ้าระดับอัตราดอกเบี้ยสูง ปริมาณการลงทุนจะลดน้อยลง แต่ถ้าระดับอัตราดอกเบี้ยต่ำลง ปริมาณการลงทุนจะเพิ่มมากขึ้นเพราะการลงทุนเปรียบเสมือนความต้องการที่จะนำเงินทุนมาใช้จ่ายในการซื้อสินค้าทุน ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยจึงเปรียบเสมือนค่าใช้จ่ายในการที่จะให้ได้มาซึ่งเงินกองทุน (Cost of fund) นั่นเอง ดังนั้นถ้าระดับอัตราดอกเบี้ยสูงการที่จะให้ได้มาซึ่งเงินทุนก็ย่อมต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง จึงทำให้การลงทุนมีน้อยแต่

ในทางตรงกันข้าม ถ้าระดับอัตราดอกเบี้ยต่ำการทำให้ได้มาซึ่งเงินทุนย่อมต้องเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย จึงทำให้มีการลงทุนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถเขียนฟังก์ชันแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการลงทุนกับอัตราดอกเบี้ยได้ดังนี้

$$I = f(I/r) \quad (7)$$

I คือ การลงทุนทั้งหมด (Investment)

r คือ ระดับอัตราดอกเบี้ย (rate of interest)

ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยจะเป็นตัวที่คอยปรับให้ปริมาณการออมเท่ากับปริมาณการลงทุนอยู่เสมอ กล่าวคือ ถ้าปริมาณการออมมีมากกว่าการลงทุนก็จะทำให้ผู้ออมแข่งขันกันเอง ในการที่จะให้เงินลงทุนกู้ยืม ซึ่งผลของการแข่งขันจะทำให้ระดับอัตราดอกเบี้ยลดลงและจะทำให้ปริมาณการออมในช่วงเวลาต่อไปลดลง ขณะเดียวกับปริมาณการลงทุนก็จะเพิ่มขึ้นในที่สุดและก็จะมาสู่ระดับอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพที่การออมเท่ากับการลงทุนพอดี

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรรวรรณ ยี่สาร (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือน ในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และต่างจังหวัด ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ รายได้ประจำและรายได้ชั่วคราวของครัวเรือน อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินทางการเงินสุทธิ อายุของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาและอาชีพ และคาดการณ์ว่าเมื่อระดับรายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น สัดส่วนการออมต่อรายได้ (average propensity to save : APS) ของครัวเรือนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จะสูงกว่าในต่างจังหวัด

ชารินทร์ นัทรไชยสิทธิกุล (2543) ทำการวิเคราะห์การออมของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการออกแบบสอบถามสัมภาษณ์ โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างในทุกอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนแบ่งเป็นเขตเมืองและเขตชนบท สำหรับในเขตเมืองจะทำการสุ่มตำบลที่อยู่ในอำเภอเมืองเลือก 3 ตำบล จาก 16 ตำบล คิดเป็น 20% สุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น ในแต่ละตำบลจะสุ่มตัวอย่างมา 1% ของตำบลนั้น รวมทั้งหมด 152 ครัวเรือน สำหรับเขตชนบททำการสุ่มมา 5 อำเภอ จากทั้งหมด 23 อำเภอ คิดเป็น 20% หลังจากนั้นสุ่มตำบลละ 1 หมู่บ้าน หลังจากนั้นสุ่มหมู่บ้าน 20% ของแต่ละตำบล รวมทั้งหมด 282 ครัวเรือน รวมทั้งจังหวัดเป็นจำนวน 434 ครัวเรือน มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนาจากการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ และเชิงปริมาณ โดยวิธีการทางสถิติ ใช้การสร้างสมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Linear Regression) ที่แสดงถึงปัจจัยที่

กำหนดการออมของครัวเรือน เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆในสมการ โดยวิธี Stepwise เพื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่เหมาะสมและมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากที่สุด หาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม พบว่าในเขตตัวเมืองรายได้และจำนวนผู้พึ่งพิงของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการออม ส่วนขนาดของครัวเรือนและระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามสำหรับเขตชนบทรายได้และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการออม แต่จำนวนผู้พึ่งพิงมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการออม ลักษณะรูปแบบการออมทรัพย์ที่นิยมมากที่สุด คือ การฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากมีความสะดวกในการฝาก/ถอนเงิน และมีความมั่นใจว่าได้เงินคืนแน่นอน โดยมีวัตถุประสงค์ในการออมคือ เพื่อใช้ในยามเจ็บป่วยและใช้ในยามชรา โดยรายได้เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดการออม

พนม กิติวัง (2543) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่ารูปแบบการออมของครัวเรือนยังให้ความสำคัญกับสถาบันการเงินค่อนข้างสูง รองลงมาในรูปแบบของกรมธรรม์ประกันชีวิต การฝากแชร์ การซื้อหลักทรัพย์ การซื้อพันธบัตร และสลากของธนาคาร ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของครัวเรือนพบว่ามีตัวแปร 2 ตัวแปรคือ รายได้ของครัวเรือน และอายุของหัวหน้าครัวเรือน สำหรับแนวโน้มการออมของครัวเรือนในอนาคตพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดว่าจะออม โดยให้ความสำคัญด้านความมั่นคง และผลตอบแทน

สุริรัช เชื้อเงิน (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของภาคครัวเรือนไทยโดย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนไทยรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างการออมของภาคครัวเรือนกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ความมั่งคั่งสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคของภาคครัวเรือนและโครงสร้างของประชากร ผลการศึกษาพบว่าการออมของครัวเรือนมีผลมาจากระดับรายได้ในปัจจุบัน คือ เมื่อรายได้มีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น การออมสูงขึ้นและมีรายได้ที่ไม่คาดหมายที่เกิดขึ้นสินเชื่อครัวเรือนเก็บออมไว้มากกว่านำรายได้อันนั้นไปบริโภคจนหมด เพราะรายได้ชั่วคราวมีผลต่อการออมภาคครัวเรือนมากกว่ารายได้ถาวรและโครงสร้างประชากรมีผลกระทบทางลบต่อการออมเพราะในช่วงอายุวัยทำงานมีรายได้อ่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับวัยเด็กและวัยชรา จึงมีการเก็บออมในช่วงวัยทำงานและเมื่ออายุมากขึ้นประสิทธิภาพ ในการทำงานลดลงรายได้น้อยลงใน ขณะที่การบริโภคยังไม่ลดลงจึงนำเงินออมที่เก็บมาใช้จ่าย เมื่อจำนวนประชากรในวัยชรามากซึ่งมีความโน้มเอียงในการออมต่ำกว่าวัยทำงาน

กรชวรรณ ทาเวียง (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ลักษณะแนวโน้มและปัจจัยที่กำหนดการออมของภาคครัวเรือนกับสถาบันการเงินไทย ผลการศึกษาพบว่า การออมธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน บริษัทประกันชีวิต ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ยกเว้นการออมที่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ที่มีแนวโน้มลดลง ความสัมพันธ์ของการออมในระยะยาวของภาคครัวเรือนที่ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์และการออมรวมทุกสถาบันการเงินพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อหัวมีอิทธิพลในทางบวกกับการออมภาคครัวเรือนมากที่สุด อัตราการเป็นภาระวัยเด็กและวัยชราามีอิทธิพลในทางลบกับการออมภาคครัวเรือนมากที่สุด

ขวัญชนก อินทะกุล (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของครัวเรือน ในอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ออมเงินมาเป็นเวลา 6-10 ปี โดยออมเป็นจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาท ส่วนใหญ่ใช้วิธีฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์และธนาคารของรัฐ จากการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square test) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมของครัวเรือนในอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนบุตร อาชีพของกลุ่มสมรส ระดับการศึกษาของกลุ่มสมรส รายได้ของกลุ่มสมรส รายจ่ายภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ผู้ศึกษาได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมให้ครัวเรือนมีการออมเพิ่มขึ้น โดยฝึกอาชีพให้สมาชิกในครัวเรือนเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว ส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและเพิ่มภาษีการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยและลดหรือยกเว้นภาษีเงินออม

ภูวสิทธิ์ สิ้นไชยกิจ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการออมภาคครัวเรือนในเขตเมืองและชนบทในจังหวัดเชียงใหม่ โดยออกแบบสอบถามครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 ครัวเรือน และใช้สมการถดถอยพหุคูณซึ่งอาศัยเทคนิค Ordinary least square ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในเขตเมืองพบว่าส่วนใหญ่โดยเฉลี่ยในครัวเรือนหนึ่ง ๆ จะมีรายได้จากทรัพย์สินโดยเฉลี่ย 13,285 บาทต่อปี และมีหนี้สินโดยเฉลี่ย 472,535 บาทต่อปี ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมมากที่สุด ได้แก่ รายได้จากการทำงานของครัวเรือน รองลงมาคือรายได้จากทรัพย์สินของครัวเรือน ระดับการศึกษา อายุของหัวหน้าครัวเรือนและพื้นที่เขตเมืองมีอิทธิพลต่อการออมในทิศทางที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ตัวแปรหนี้สินมีผลต่อเงินออมในทิศทางตรงข้าม ส่วนมูลค่าทรัพย์สินและจำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลการศึกษครัวเรือนในเขตชนบท พบว่ามีรายได้จากการทำงาน โดยเฉลี่ย 300,478 บาทต่อปี มีรายได้จากทรัพย์สินโดยเฉลี่ย 2,076 บาทต่อปี และมีหนี้สินโดยเฉลี่ย 243,933 บาทต่อปี ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมมากที่สุด

ได้แก่ รายได้จากทรัพย์สินของครัวเรือน รองลงมาคือรายได้จากการทำงานของครัวเรือนโดยถ้าส่วนหนี้สิน ในครัวเรือนและจำนวนผู้พึ่งพิงมีอิทธิพลต่อการออมในทิศทางตรงข้าม

โสภิต พงษ์รัตนานุกูล (2552) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการออมและความมั่งคั่งของครัวเรือน ในภาคเหนือของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหารูปแบบการออมและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมและความมั่งคั่งของครัวเรือนในภาคเหนือ การศึกษาใช้ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2549 ซึ่งเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนใน 17 จังหวัดภาคเหนือ จำนวน 2,754 ครัวเรือน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการประมาณสมการการออมและความมั่งคั่ง ใช้สมการถดถอย ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนในภาคเหนือมีรายได้เฉลี่ย 16,343.8 บาทต่อเดือนและมีเงินออมเฉลี่ย 3,436.8 บาทต่อเดือน ค่าความโน้มเอียงในการออมเฉลี่ยเท่ากับ 0.21 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมมากที่สุดได้แก่ รายได้ รองลงมาคือหนี้สินรวม ความมั่งคั่งและจำนวนผู้พึ่งพิงของครัวเรือน ตามลำดับ รูปแบบการออมในทรัพย์สินทางการเงินที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ได้แก่ การฝากเงินกับสถาบันการเงินและการถือเงินสด แหล่งรับฝากเงินหลัก ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ไทยและสถาบันการเงินเฉพาะกิจ โดยครัวเรือนให้ความสำคัญกับความมั่นคงของแหล่งรับเงินฝากมากที่สุด สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีเงินฝากกับสถาบันการเงินกว่าครึ่งมีสาเหตุมาจากรายได้ไม่พอรายจ่าย เป็นที่น่าสังเกตว่าการออมในรูปแบบเบี้ยสะสมประกันชีวิตและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพมีการกระจายตัวดีในทุกสถานะทั้งระดับอายุ การศึกษา สถานภาพการทำงาน และอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนการออมในพันธบัตร หุ้น กองทุนหุ้นระยะยาวหรือกองทุนรวมเพื่อการเกษียณอายุยังมีครัวเรือนที่ออมแบบนี้ค่อนข้างน้อยสำหรับพฤติกรรมการออม พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการออมไว้ใช้ในยามฉุกเฉินหรือเจ็บป่วยมากที่สุด รองลงมาออมไว้ใช้จ่ายยามชราหรือเกษียณอายุ และครัวเรือนส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญในการออม โดยมีการคิดและวางแผนในการออมเล็กน้อยแต่เก็บออมได้น้อยกว่าที่ตั้งใจไว้ แหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเงินที่ครัวเรือนได้รับมาจากครอบครัวและเพื่อนฝูงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สื่อโทรทัศน์